

УДК 347.965.42

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.2.01>**Олександра Кармаза,***докт. юрид. наук, професор,
професор кафедри цивільного процесу
Інституту права**Київського національного університету імені Тараса Шевченка***Оксана Грабовська,***докт. юрид. наук, доцент,
професор кафедри цивільного процесу
Інституту права**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ЕЛЕКТРОННА ОСОБА (ОСОБИСТІТЬ) ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН У ЦИВІЛІСТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті досліджуються суб'єкти процесуальних відносин у цивілістичному процесі. Пропонується використовувати поняття «цивілістичний процес» як узагальнюючу категорію, що об'єднує самостійні приватні юридичні процеси (нотаріальний, цивільний, виконавчий), які пов'язані спільною метою – забезпечення охорони, захисту та відновлення прав громадян. Доведено, що поняття «штучний інтелект» охоплює різні наукові сфери, різні методології його дослідження, інструменти тощо. Автори дійшли висновку, що необхідно розрізняти застосування в нотаріальному, цивільному та виконавчому процесах, а надалі нормативно закріпити порядок, межі, способи та механізми дії і взаємодії таких форм штучного інтелекту, як: комп'ютерні програми; інформаційні технології зі штучного інтелекту; «електронну особу (особистість)». Звертається увага, що термін «електронна особа (особистість)» є умовним та застосовується до роботів із високорозвиненим інтелектом, які мають фізичне перевтілення. Доведено, що робот зі штучним інтелектом в Україні не є суб'єктом процесуальних правовідносин чи суб'єктом інших правовідносин, але «електронна особа (особистість)» може набутися такого правового статусу за умови, що будуть дотримані загальні принципи використання штучного інтелекту (принципи поваги до основних прав і свобод людини, недискримінації, якості та безпеки, прозорості, неупередженості, справедливості, контролю з боку людини тощо), а межі, порядок та способи її діяльності визначатимуться законом. При цьому норми права в частині використання штучного інтелекту повинні відповідати принципу юридичної визначеності та принципу верховенства права. Встановлено, що в Україні немає прямих юридичних або інших перешкод для запровадження деяких видів (форм) штучного інтелекту у юридичний процес, однак спеціального закону не прийнято. Видається доцільним розширити коло суб'єктів процесуальних правовідносин та надати право здійснювати правосуддя у цивільних справах незначної складності (за взаємною згодою сторін) електронній особі-судді, а в нотаріальному процесі – здійснювати нотаріальні процесуальні дії електронній особі – нотаріусу (наприклад, щодо засвідчення достовірності копій (фотокопій) документів і витягів з них тощо).

Ключові слова: цивільний процес, господарський процес, нотаріальний процес, виконавчий процес, суб'єкт процесуальних відносин, електронна особа (особистість).

Постановка проблеми. Україна приєдналася до Рекомендації Організації економічного співробітництва і розвитку з питань штучного інтелекту (Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449 [1]). У грудні 2020 року розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні [2]. Беручи за основу зміст цих докумен-

тів, дійдемо висновку, що одним із елементів механізму забезпечення прав та свобод людини і громадянина в цивілістичному процесі є використання штучного інтелекту. Разом із тим законодавство України не розкриває значення поняття «штучний інтелект», не визначає межі, умови та порядок використання видів штучного інтелекту. Натомість в юриспруденції досліджується «електронне судочинство», «запровадження електронного нотаріального документоо-

бігу» тощо, тобто пропонується використання різних проявів штучного інтелекту. Однак досліджень через призму одного із видів штучного інтелекту – «електронної особи (особистості)» як суб'єкта процесуальних відносин – бракує. Разом із тим про «електронну особу (особистість)» йдеться в Резолюції від 16 лютого 2017 року Європейського парламенту з питань цивільно-правових норм про робототехніку (European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103 (INL)) [3]).

Стан дослідження. Інститут суб'єктів процесуальних відносин у нотаріальному, цивільному та виконавчому процесах є предметом дослідження багатьох дослідників, зокрема С. Бичкової, В. Бобрик, К. Гусарова, В. Горшеньова, О. Захарової, М. Курила, В. Комарова, С. Короеда, Г. Тимченка, Ю. Притики, Г. Цірата, С. Фурси, М. Ясинка та ін. Через призму цивільного права щодо надання цивільної правоздатності та цивільної дієздатності «електронній особі (особистості)» остання була предметом наукового аналізу в працях О. Баранова, М. Стефанчука, Є. Харитоновна та О. Харитонової. Натомість в Україні бракує праць щодо можливого визнання чи не визнання в майбутньому суб'єктом процесуальних відносин електронної особи (особистості).

Метою статті є науково-практичний аналіз «електронної особи (особистості)» як суб'єкта процесуальних відносин в нотаріальному, цивільному та виконавчому процесах.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що захист прав та свобод громадян у сфері приватно-правових відносин здійснюється в цивільному, виконавчому та нотаріальному процесах. У юридичній літературі науковцями пропонується об'єднання цих самостійних юридичних процесів у сфері приватного права розглядати через призму «цивільного процесу» [4; 5]. Отже, в юриспруденції проблемам взаємозв'язку та взаємодії самостійних юридичних процесів у сфері приватного права приділяється увага [6; 7; 8; 9].

Загальновідомо, що забезпечення прав громадян потребує комплексного дослідження: реалізації таких прав у нотаріальному процесі, їх захисту у цивільному процесі та відновлення – у виконавчому процесі. Отже, об'єднання цих самостійних юридичних процесів спільною метою на науковому рівні пропонується розглядати в контексті цивільного процесу. Цивільний процес є науковою категорією, яка викорис-

товується для об'єднання взаємозв'язаних самостійних юридичних процесів у сфері приватного права, в яких в межах, у спосіб та в порядку, встановленому законом, охороняються, захищаються та відновлюються права осіб.

Процесуальні відносини, які виникають, розвиваються та припиняються в цивільному процесі, мають спільні ознаки. До них, зокрема, належать такі: є різновидами правових відносин; суспільними відносинами; вольовими відносинами; охороняються та забезпечуються державою; суб'єкти відносин мають суб'єктивні процесуальні права та обов'язки; кожний суб'єкт, який бере участь у нотаріальному, цивільному чи виконавчому провадженні, має «власні», визначені правовими нормами процесуальні права та обов'язки тощо.

Комплексний аналіз норм Цивільного процесуального кодексу України, праць вітчизняних науковців дозволяє зробити висновок, що переважно суб'єктів цивільних процесуальних відносин дослідники поділяють на такі категорії: суб'єкти відносин, які здійснюють правосуддя; суб'єкти, які беруть участь у справі (учасники справи, наприклад, у позовному провадженні це сторони і треті особи); інші суб'єкти, які беруть участь у справі (помічник судді, секретар судового засідання, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач) [10]. У нотаріальному процесі пропонується виділяти: нотаріальні органи – нотаріусів, посадових осіб органів місцевого самоврядування, консульські установи України; юридично заінтересовані особи (фізичні та юридичні особи, їх представники); осіб, не заінтересованих у результаті нотаріальної справи, але які також беруть участь у нотаріальному процесі (експерти, перекладачі та ін.) [11].

Тобто електронна особа (особистість) як вид (форма) штучного інтелекту в жодному із наукових визначень не належить до суб'єктів процесуальних відносин. Аналогічний висновок впливає також з аналізу більшості наукових праць у сфері виконавчого процесу. Звертаємо також увагу на те, що правовий статус електронної особи (особистості) в Україні законодавством не визначено. Разом із тим право деяких іноземних країн електронну особу (особистість) відносить до суб'єктів відносин. Однак, перш ніж дослідити явище «електронна особа (особистість) як робот зі штучним інтелектом», слід розкрити поняття та види штучного інтелекту. Офіційна невизначеність «штучного інтелекту» сприяє його застосуванню в будь-яких інформаційних технологіях.

Науковці доводять, що метою створення штучного інтелекту є копіювання (моделювання) роботи людського мозку (інтелекту,

розумової діяльності тощо) за рахунок відтворення когнітивної функції, еквівалентної (тотожної) за критеріями, характеристиками і показниками когнітивним функціям людини. Штучний інтелект – це сукупність методів, способів, технологій і засобів, у тому числі апаратних, та комп'ютерних програм, які реалізують одну, кілька або всі когнітивні функції, еквівалентні когнітивним функціям людини [12]. У Вікіпедії вказується, що єдиної відповіді на питання, чим опікується штучний інтелект, не існує. Кожен автор, який пише книгу про штучний інтелект, відштовхується від якогось визначення та розглядає його світлі досягнення цієї науки [13].

У Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні пропонується визнати пріоритетними сферами розвитку штучного інтелекту, зокрема, науку, правове регулювання, правосуддя тощо. На продовження цієї Концепції зазначимо, що, на нашу думку, штучний інтелект (комп'ютерні програми, інформаційні технології, роботи тощо) може бути використаний у нотаріальному процесі, а також цивільному та виконавчому процесах за умови дотриманням морально-етичних принципів та правил його використання, а також законодавчого закріплення змісту, мети, завдань, меж, порядку та способів дії.

Ми підтримуємо вчених, які розмежовують терміни «робот», «комп'ютерні програми», «інформаційні технології», «штучний інтелект» тощо. Так, слушним є висновок М. Стефанчука про неможливість ототожнення понять «робот» і «штучний інтелект», які співвідносяться між собою як форма та зміст. Штучний інтелект – це моделювання здатності до абстрактної, творчої думки, і особливо здатності до навчання, за допомогою цифрової комп'ютерної логіки. Натомість робот є пристроєм, машиною, основною здатністю якої є автоматизоване виконання одного чи декількох завдань за зразком дій людини, якій властиві ознаки рухливості, сенситивності, аналітичності тощо. Саме штучний інтелект надає роботу тих властивостей, якими прийнято його характеризувати, а саме розумності, здатності до аналізу та обробки інформації, а також до виконання завдань, на які він запрограмований [14].

Виділяються такі види штучного інтелекту: слабкий (Weak Artificial Intelligence, WAI), сильний (Strong artificial intelligence, ASI) та штучний суперінтелект (Artificial Superintelligence, ASI), під яким розуміється інтелект, який набагато розумніший, ніж кращий людський інтелект, практично в кожній сфері, включаючи наукову творчість, загальну мудрість і соціальні навички [15].

Також пропонується класифікація роботів: простий робот (simple robot), робот-андроїд (robot android), андроїд (android) [16].

Звертаємо увагу на те, що у світі вже створено роботів, які володіють своїм тілом, імітують мову жестів (ASIMO), виражають емоції (Kismet), є голосовим асистентом (Siri), використовуються у медицині (Da Vinci) тощо. Крім того, людиноподібний робот Софія був розроблений компанією Hanson Robotics і досяг високої популярності завдяки своїй подібності до людини, набору мімічних реакцій із 60 емоцій і неоднозначним висловлюванням під час дискусій. 2017 року Саудівська Аравія надала громадянські права роботу [17].

Слід також зазначити, що вченими (М. Стефанчук) пропонується наділяти роботів цивільною правоздатністю. Так, «роботи-андроїди можуть виступати стороною суспільних відносин, тому що вони можуть самостійно оцінювати дії інших суб'єктів і самостійно формувати або змінювати мету та зміст своїх дій, їхні дії не можуть бути заздалегідь передбачені», – доводить О. Баранов [18]. Подібні погляди мають О. Радутний, М. Карчевський, К. Хернас, П. Асапо.

Разом із тим це питання дискусійне, оскільки суб'єкт правовідносин наділений суб'єктивними правами та здатен виконувати юридичні обов'язки, проте робот із дуже розвинутим штучним інтелектом не є фізичною або юридичною особою чи суб'єктом публічного права. Жоден нормативний акт України не визначає його суб'єктом правовідносин. Натомість Європейський парламент у Резолюції від 16 лютого 2017 року з питань цивільно-правових норм про робототехніку (European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103 (INL) [19]) запропонував створення системи реєстрації роботів, фонду страхування, цивільної відповідальності, відповідальності розробників та власників роботів тощо. У пункті 59 цієї Резолюції нормативно закріплено суб'єктність роботів під назвою «електронна особа (особистість)» з низкою специфічних прав і обов'язків.

На думку М. Стефанчука, яка є слушною, термін «електронна особа» може бути застосований виключно до роботів із характеристиками, зумовленими наділенням їх штучним суперінтелектом, які свідчитимуть про їхню здатність самостійно діяти в рамках суспільних правовідносин, а отже, бути носіями специфічних прав і обов'язків. У цьому проявляється першочергова важливість диференційованого підходу до визначення питання про те: а) чи

може той чи інший робот бути суб'єктом правовідносин; б) чи за своїми характеристиками він охоплюється поняттям «об'єкт цивільних правовідносин» [20].

На нашу думку, з часом робот зі штучним інтелектом пройде шлях від визнання його об'єктом правовідносин до отримання звання «суб'єкт правовідносин», який буде наділений правосуб'єктністю. Робот зі штучним інтелектом не є фізичною або юридичною особою чи суб'єктом публічних відносин, однак він може набути статусу електронної особи (приклад – робот Софія) та бути наділений притаманними саме йому як роботу зі штучним інтелектом правами та обов'язками, а також нести відповідальність, а його дії відповідатимуть загальним принципам використання штучного інтелекту у світі (принципам поваги до основних прав і свобод людини, недискримінації, якості та безпеки, прозорості, неупередженості, справедливості, контролю з боку людини тощо). Тож щоб такий робот розглядався як суб'єкт правовідносин чи учасник процесуальних правовідносин, на науковому та законодавчому рівнях слід визначити межі його дії, основні права та обов'язки таких роботів, відповідальність, а також дотримуватися принципів, які, зокрема, закріплені Європейською комісією з ефективності правосуддя Ради Європи в Хартії з використання штучного інтелекту у судовій системі та її середовищі (European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment). Отже, ми підтримуємо дослідників, які пропонують визнавати суб'єктом приватно-правових відносин «електронну особу (особистість)», за умов, які чітко визначені на національному та міжнародному рівнях.

Крім того, беручи до уваги різні види (форми) штучного інтелекту, які не можуть існувати без обладнань, наприклад, роботи без програмного забезпечення тощо, зважаючи, що це питання є дискусійним та законодавчо не вирішеним, пропонуємо розрізнити застосування в цивілістичному процесі, а надалі нормативно закріпити порядок, межі, способи та механізми дії і взаємодії: 1) комп'ютерних програм; 2) інформаційних технологій зі штучного інтелекту (зокрема, чат-боти, голосові помічники тощо); 3) «електронної особи (особистості)» у цивілістичному процесі. При цьому термін «електронна особа (особистість)» є умовним та позначає роботів із високорозвиненим інтелектом, які мають фізичне перевтілення (робот як кіберфізична система).

Такий висновок також впливає з аналізу норм Рекомендацій Організації еконо-

мічного співробітництва і розвитку з питань штучного інтелекту (Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449), Рекомендацій Комісії з питань цивільно-правових норм з робототехніки (European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103 (INL)), з Хартії щодо використання штучного інтелекту у судовій системі та її середовищі (European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment), з розпорядження Кабінету Міністрів України про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні тощо.

У зв'язку із наведеним виникає запитання: хто саме (суддя – людина із застосуванням інформаційних технологій, комп'ютерних програм чи електронна особа – робот-суддя) ухвалюватиме судові рішення? Натепер українське законодавство закріплює вимоги лише до фізичних осіб, які мають бажання бути суддею, та порядок їх призначення. Таким чином, здійснення правосуддя суддею – електронною особою – жодним нормативно-правовим актом України не передбачено. Разом із тим, якщо ґрунтовно дослідити підстави, межі, порядок, вимог, принципи застосування штучного інтелекту у судовому процесі тощо, можна говорити про внесення змін до норм законодавства та надати право здійснювати правосуддя у справах незначної складності (за взаємною згодою сторін) електронній особі – судді. Це питання часу, але суддя-людина повинен залишатися «контролером» електронного судді на всіх стадіях провадження. Наприклад, в Естонії система штучного інтелекту вже виносить рішення по суті на рівні першої інстанції (розлучення, стягнення заборгованості за комунальні послуги та ін.). Людина-суддя, яка з'являється на рівні апеляції, лише перевіряє рішення на наявність юридичних помилок [21].

Запровадження штучного інтелекту у сферу нотаріального процесу, зокрема електронної форми нотаріату (на зразок електронного суду), в Україні нині перебуває на стадії розробки. Передбачається: електронний документообіг; зменшення кількості документів, які особа має подавати для вчинення нотаріальної дії; автоматизація низки процесів у діяльності нотаріусів; інформаційна взаємодія між державними інформаційними ресурсами тощо. Нотаріат України впевнено тримає курс на ефективні зміни, як доводить В. Марченко [22]. І складно йому заперечити.

Аналіз наукових праць засвідчив, що дослідники України переважно вивчають застосування штучного інтелекту лише в частині використання комп'ютерних програм чи інформаційних технологій зі штучного інтелекту (зокрема, чат-боти тощо), а не розглядають «електронну особу (особистість)» як можливого суб'єкта процесуальних відносин. Зважаючи на реальність сучасних суспільних відносин, це правильно, однак інформаційні технології проникають у життя людей дуже швидко, і нині доцільно говорити про запровадження електронної особи – нотаріуса під час вчинення деяких нотаріальних дій, наприклад, у частині засвідчення та посвідчення безспірних юридичних фактів (засвідчення достовірності копій (фотокопій) документів і витягів з них; посвідчення часу пред'явлення документів тощо). Пропозиція, зокрема, кореспондується із наданням можливостей електронній особі – судді ухвалювати малозначні справи.

Що стосується виконавчого провадження, то, на нашу думку, зважаючи на завдання та мету виконавчого процесу, особливості виконавчого провадження тощо, нині ще складно вести мову про запровадження у виконавчому процесі електронної особи – виконавця.

Висновки

Штучний інтелект – майбутнє цивілістичного процесу, він змінить філософію та правову природу здійснення судочинства, дозволить адаптувати самостійні приватні юридичні процеси до розвитку суспільних відносин, які існуватимуть на час його запровадження, але з дотриманням моральних та процесуальних норм щодо застосування різних проявів штучного інтелекту в юридичному процесі. Разом із тим людина має контролювати використання штучного інтелекту у цивілістичному судочинстві та нести також відповідальність.

Штучний інтелект (комп'ютерні програми, інформаційні технології зі штучного інтелекту, електронна особа (особистість) тощо) може бути використаний у нотаріальному процесі, а також цивільному, господарському та виконавчому процесі з дотриманням морально-етичних принципів та правил його використання, визначених на національному та міжнародному рівнях, а також за умови законодавчого закріплення його змісту, мети, завдань, меж, порядку та способів дії, відповідальності тощо.

Список використаних джерел:

1. Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence. URL: <https://>

legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449 (дата звернення: 12.12.2020).

2. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konceptiyi-rozvitku-shtuchnogo-intelektu-v-ukrayini-s21220> (дата звернення: 12.12.2020).

3. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103 (INL)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html (дата звернення: 12.12.2020).

4. Кармаза О.О. Поняття та зміст цивілістичного юридичного процесу. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія «Право»*. 2017. № 3(15). С. 146–152.

5. Кучер Т. М. Теорія доведення у цивілістичному процесі : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2016. 510 с.

6. Кармаза О. О. Взаємодія нотаріального, цивільного та виконавчого процесів у сфері захисту житлових прав громадян в Україні: загальнотеоретичні положення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2013. Вип. 21. Ч. 1. Т. 1. С. 224–227.

7. Щербак С. В. Исполнительный и нотариальный процессы: вопросы взаимосвязей. *Цивилистическая процессуальная мысль* : международный сборник научных статей. Выпуск 2. / под ред. С. Я. Фурсы. Киев : ЦУЛ, 2013. 480 с.

8. Фурса С. Я. Современные проблемы нотариата и исполнительной службы и научные пути их решения. *Актуальні проблеми теорії і практики нотаріального, цивільного, виконавчого процесу: їх ствідношення та взаємодія* / за заг. ред. д. ю. н., проф. С.Я. Фурси. Київ: ЦУЛ, 2013. С. 7–10.

9. Бондар І.В. Окремі особисті немайнові права та їх правове регулювання у цивілістичному процесі. *Право і суспільство*. 2018. № 5. С. 64–69.

10. Цал-Цалко Ю. Ю. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин та їх класифікація відповідно до оновленого цивільного процесуального законодавства України. *Новели цивільного процесуального кодексу України* : матеріали "круглого столу" (м. Одеса, 26 берез. 2018 р.) / за заг. ред. Н. Ю. Голубевої; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса : Фенікс, 2018. С. 59-62.

11. Комаров В. В. Нотаріат в Україні : підручник. Харків : Право, 2011. 384 с.

12. Баранов О.А. Ідентифікація робота з штучним інтелектом як суб'єкта права. *Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження* : матеріали другої наук.-практ. конф. / упор. В.М. Фурасев, С.О. Дорогих. Київ, 2018. 168 с.

13. Вікіпедія. Штучний інтелект. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Штучний_інтелект (дата звернення: 12.12.2020).

14. Стефанчук М.О. Теоретичні засади цивільної правосуб'єктності фізичних осіб та особливості її здійснення : автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2020. С. 6.

15. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: витоки проблеми правового регулювання (частина 1). URL: <http://aphd.ua/publication-376/> (дата звернення: 12.12.2020).

16. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: витоки проблеми правового регулювання (частина 2). URL: <http://aphd.ua/publication-377/> (дата звернення: 12.12.2020).

17. Людиноподібний робот Софія. *Вікіпедія*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Людиноподібний_робот_Софія (дата звернення: 22.12.2020).

18. Баранов О.А. Інтернет речей (IoT): мета застосування та правові проблеми. *Інформація і право*. 2018. № 2 (25). С. 31-45.

19. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103

(INL). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html (дата звернення: 22.12.2020).

20. Стефанчук М.О. Теоретичні засади цивільної правосуб'єктності фізичних осіб та особливості її здійснення : автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2020. С. 6.

21. Міщенко І. Якісних рішень та єдності практики можна досягти лише діджиталізувавши суди. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/press-centr/zmi/838768/> (дата звернення: 22.12.2020).

22. Марченко В. Нотаріат України впевнено тримає курс на ефективні зміни. *Юридична газета онлайн*. URL: <https://yur-gazeta.com/interview/notariat-ukrayini-vpevnenno-trimaє-kurs-na-efektivni-zmini.html> (дата звернення: 22.12.2020).

Oleksandra Karmaza, Oksana Hrabovska. The digital person (personality) as a subject of legal relation in civil process

The article examines the subjects of procedural relations in the civil process. It is proposed to use the term "civil process" as a generalizing category that combines independent private legal processes (notarial, civil, executive), and which are related to a common goal - to ensure the protection, defense and restoration of citizens' rights. It is proved that the concept of "artificial intelligence" covers different scientific fields, different methodologies of its research, tools, etc. The authors came to the conclusion that it is necessary to distinguish between application in notarial, civil and executive processes, and in the future to normatively establish the order, boundaries, methods and mechanisms of action and interaction of such forms of artificial intelligence as: 1) computer programs; 2) information technology on artificial intelligence; 3) "electronic person (identity)". It noted that the term "electronic person (personality)" is conditional and applies to robots with highly developed intelligence that have a physical reincarnation. It proved that a robot with artificial intelligence in Ukraine is not a subject of procedural legal relations or a subject of other legal relations, but an "electronic person (personality)" can acquire such a legal status provided that the general principles of artificial intelligence (principles of respect fundamental human rights and freedoms, non-discrimination, quality and security, transparency, impartiality, justice, human control, etc.), and the limits, procedure and methods of its activities will be determined by law. In this case, the rules of law in terms of the use of artificial intelligence must comply with the principle of legal certainty and the principle of the rule of law. It has been established that in Ukraine there are no direct legal or other obstacles to the introduction of certain types (forms) of artificial intelligence in the legal process, but no special law has been adopted. It is expedient to expand the range of subjects of procedural legal relations and give the right to administer justice in civil cases of minor complexity (by mutual consent of the parties) to an electronic judge, and in the notarial process – to perform notarial proceedings to an electronic person - notary (for example, (photocopies) of documents and extracts from them etc.).

Key words: civil process, economic process, notarial process, executive process, subject of procedural relations, electronic person (personality).

